

แนวทางการจัดการวัดสันติสุขตามหลักสัปปายะ 7 : กรณีศึกษาวัดธารน้ำไหล จังหวัดสุราษฎร์ธานี

The Ways of The Management in Buddhist Temples for Peace According to Sappaya 7 : The Case Study of Wat Thannamlai, Suratthani Province

พระวีระศักดิ์ ขยธมโม (สุวรรณวงศ์)

Phra Weerasak Jayadhammo (Suwannawong)

สาขาวิชาสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Email: rainy22@hotmail.com

doi : 10.14456/jmcpupeace.2015.7

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีการจัดการองค์กรสันติสุขตามหลักวิชาการทั่วไป 2) เพื่อศึกษาการจัดการวัดธารน้ำไหล (สวนโมกขพลาราม) ตามหลักสัปปายะ 7 และ 3) เพื่อเสนอแนวทางการจัดการวัดสันติสุขตามหลักสัปปายะ 7 สำหรับวัดธารน้ำไหล (สวนโมกขพลาราม) การวิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth-interview) เป็นเครื่องมือในการรวบรวม วิเคราะห์ข้อมูล สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

ผลการศึกษาพบว่า แนวคิดและทฤษฎีการจัดการวัดด้วยหลักสัปปายะนั้นหมายถึงการสร้างสภาพเอื้อที่เป็นปัจจัยเกื้อหนุนต่อการศึกษาปฏิบัติ ปัจจัยที่เอื้อต่อการเป็นอยู่ดีและการที่จะพัฒนาตน ช่วยให้มีความเจริญตั้งมั่นไม่เสื่อมถอย เกื้อหนุนสิ่งสถานที่หรือบุคคลซึ่งเป็นที่สบายเหมาะสมกันเกื้อกูลโดยเฉพาะที่ช่วยเกื้อหนุนการบำเพ็ญและประคับประคองรักษาสติปัญญา 7 อย่าง คืออาวาสที่อยู่โครที่บิณฑบาตหรือแหล่งอาหารภัสสะเรื่องพุทศุยที่ส่งเสริมการปฏิบัติบุคคลผู้ที่อยู่ใกล้แล้วจิตผ่องใสสงบมั่นคงโภชนะอาหารอุตุอุณหภูมิและสภาพแวดล้อมอิริยาบถเพื่อให้องค์กรเกิดความสงบและสันติสุข

วัดธารน้ำไหล (สวนโมกขพลาราม) ได้มีแนวทางการการวัดตามหลักสัปายะ 7 ทั้งนี้ทางวัดได้ดำเนินการทั้ง 7 แนวทาง กล่าวคือ ด้านอวาส วัดได้เน้นสร้างเสนาสนะที่แฝงไปด้วยปริศนาธรรม มีรูปภาพ เป็นต้น ด้านโคจร วัดอยู่ติดกับถนนสายหลักของภาคใต้คือถนนสายเอเชีย การสัญจรไปมาจึงสะดวกสบาย มีหลายช่องทางในการเดินทางมาถึงวัด ด้านบุคคล วัดมีต้นแบบที่มีได้แก่มิหลวงพ่อพุทธทาสเป็นผู้นำในการพัฒนาตนเองให้เข้าถึงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ด้านการพูดคุย วัดยึดหลักการพูดน้อยๆปฏิบัติเยอะๆและมีการเผยแผ่ธรรมะอย่างกว้างขวางหลายรูปแบบ มีเสียงและหนังสือ เป็นต้น ด้านอาหาร วัดมีโรงครัวที่จัดการเรื่องอาหาร ไม่มีการจัดทำอาหารพิเศษเพื่อบุคคลใดบุคคลหนึ่ง เพื่อเป็นการไม่ยึดติดในอาหารด้านอากาศ วัดมีลักษณะอากาศไม่ร้อนมาก ไม่หนาวมาก เหมาะสมแก่นักปฏิบัติอย่างยิ่ง ด้านอิริยาบถ วัดมีที่สำหรับปฏิบัติธรรมเฉพาะและยึดผู้ปฏิบัติเป็นสำคัญเน้นเรื่องการเป็นอยู่แบบธรรมชาติ ตามความเหมาะสมของแต่ละบุคคล ดังนั้น จึงยืนยันได้ว่าวัดที่ประสบความสำเร็จเป็นที่ศรัทธาของญาติโยม จะต้องดำเนินการบริหารจัดการให้ครบทั้ง 7 แนวทาง

แนวทางการจัดการวัดสันติสุขตามหลักสัปายะ 7 สำหรับวัดธารน้ำไหล (สวนโมกขพลาราม) และวัดหรือองค์กรอื่นๆ ผลการวิจัย พบว่า แนวทางการจัดการวัดสันติสุขควรจัดการด้วยหลักสัปายะ 7 ให้เหมาะสมแก่การเป็นอยู่ร่วมกันและเหมาะสมแก่การประพฤติปฏิบัติธรรม ทั้งในด้านอาคารสถานที่ ด้านการบริหารจัดการการสัญจรทั้งภายในและภายนอกวัด ด้านการบริหารจัดการด้านการเผยแผ่ธรรม ด้านการบริหารจัดการด้านบุคลากร ด้านการบริหารจัดการด้านอาหาร ด้านการบริหารจัดการด้านอากาศและสภาพแวดล้อม ด้านการบริหารจัดการด้านกิจกรรมและโครงการ ทั้งนี้ ควรมีการวางแผน ควรมีการควบคุมดูแลและสั่งการ ควรกำหนดเป้าหมายและความคุ้มค่า และเหตุปัจจัยอื่นๆ เพื่อเสริมสร้างการจัดการวัดให้เกิดสันติสุขต่อไป

คำสำคัญ: การจัดการวัด, สันติสุข, สัปายะ 7

Abstract

This research consists of 3 objectives. i.e.. (1) to study the concepts and theories of peace and theoretical organization (2) to study the management of Wat Thannamlai (Suanmokkhaphalarama) according to Sappaya 7 and (3) to present The Ways of the Management in Buddhist

Temples for Peace According to the Seven Sappaya for Wat Thannamlai (Suanmokkhaphalarama). The Research is Qualitative Research by In-Depth-interview with Key Informant and to observe and participate in manual activities as tools to analyze the data collected by the application in accordance with the corporate Temple Management Peace.

From the research it is found that Concepts and theories of temple management according to Suppaya 7 is meant to create conducive conditions are factors contribute to educational practice. Factors contributing to the wellbeing and development. The right to develop the best results. Allows a boom stand Prosperity not decline advocating a place or a person who is comfortable with each other support especially to help support the practitioners and palliative treatment of intellect with 7 at the temple where the orbit of alms or food & beverage reflect talking to promote the party. The near and mental calm steady light temperature and nutrients food soundly sleeping environment for the organization of peace and serenity. From the data analysis it is found that Wat Thannamlai (Suanmokkhaphalarama) has got the systems of such management in the mentioned departments by emphasizing clearness and transparency with the models of its Management Committee in the management of each department. The systems are managed by the ways of convenience and efficiency of which can be seen through the works divided into each department with its direct responsive staff. This yields quite convenience for the coordination. From the interviews it is also found that the staff of each department has good intention and follows the rules designated by the temple very well.

The Ways of the Management in Buddhist Temples for Peace According to the Seven Sappaya for Wat Thannamlai (Suanmokkhaphalarama) and other organization. From the Research it found that that The Ways of the Management in Buddhist Temples for Peace According to the Seven Sappaya suitable for the co-existence and right to conduct practice. In the building the

management of traffic both inside and outside the temple. Management of the Missionary. Management personnel Management cuisine the management of the air and the environment. Management activities and projects should be planned. Should be supervised and instructed. Should be targeted and cost-effective. And other factors to strengthen the management measures to achieve peace.

Keywords: The Management in Buddhist Temples, Peace, Seven Sappaya

1. บทนำ

การบริหารงานเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ซึ่งเป็นสาขาวิชาที่มีการจัดระเบียบอย่างมีระบบ กล่าวคือ มีหลักการ กฎเกณฑ์และทฤษฎีที่เชื่อถือได้ อันเกิดจากการค้นคว้าทางวิชาการเพื่อประโยชน์ในการบริหารงาน โดยลักษณะเช่นนี้ การบริหารงานจึงเป็นศาสตร์ทางสังคม ที่อยู่ในกลุ่มเดียวกับวิชา จิตวิทยา สังคมวิทยา และรัฐศาสตร์ ถ้าพิจารณาการบริหารงานในลักษณะของการปฏิบัติต้องอาศัยความรู้ความสามารถประสบการณ์และทักษะของผู้บริหารงานแต่ละคนที่จะทำงานให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งเป็นการประยุกต์เอาความรู้ หลักการ และทฤษฎีไปปรับใช้ในการปฏิบัติงานเพื่อให้เหมาะสม กับสถานการณ์และสิ่งแวดล้อม (จันทรานี สงวนนาม, 2536 : 4) การบริหารงานองค์กรในปัจจุบันต้องเผชิญกับปัญหาที่ยุ่ยากสลับซับซ้อน และโดยทั่วไปก็เป็นที่ยอมรับกันว่าทรัพยากรทางด้านกำลังคนและความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการต่างๆ มีความสำคัญมาก การศึกษาแนวการบริหารงานจำเป็นต้องพิจารณาให้เห็นถึงความสำคัญของภารกิจในการจัดการแต่ละชนิดมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดเพื่อเป็นแนวทางในการบริหารงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ การบริหารงานเป็นกระบวนการจัดองค์การ และการใช้ทรัพยากรต่างๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ล่วงหน้า (Ernest Dale, 1973 : 4) โดยอาศัยปัจจัยทั้งหลายได้แก่ คน เงิน วัสดุ สิ่งของ เป็นอุปกรณ์การบริหาร (Harold D, Koontz, 1972 : 43) เนื่องจากองค์กรจะบรรลุเป้าหมายมาน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับความร่วมมือร่วมใจของผู้ปฏิบัติงาน การให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงานจะบังเกิดได้ต่อเมื่อผู้บริหารหรือผู้บังคับบัญชาเข้าใจถึงความต้องการของมนุษย์ และสามารถเลือกใช้วิธีการจูงใจให้ผู้ปฏิบัติงานมีความมั่นใจและเกิดความรู้สึกที่จะอุทิศตนเพื่องานและองค์กรได้อย่างจริงจัง (มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2553) สามารถสร้างทัศนคติบวกต่อมุมมองในการดำเนินชีวิต การอยู่ร่วมกับผู้อื่น

การรับผิดชอบต่อสังคม เป็นสมาชิกที่ดีต่อครอบครัว องค์กรและสังคม (Busakorn Wattanabut, 2558 : 65)

คำถามมีว่าทำไมต้องบริหารจัดการองค์กรหรือวัดให้เหมาะสม ทั้งนี้เนื่องจากในปัจจุบันมีการใช้ทรัพยากรต่างๆในการบริหารงานอย่างไม่มีประสิทธิภาพ และมีการใช้บุคคลากรในการปฏิบัติงานที่มีลักษณะที่ไม่สอดคล้องกับงาน ส่งผลให้การปฏิบัติงานเกิดอุปสรรค การปฏิบัติงานในแต่ละครั้งไม่ประสบผลสำเร็จ หรือ เกิดความล่าช้าในการปฏิบัติงาน เพราะฉะนั้นในการปฏิบัติงานให้สำเร็จผลจำเป็นจะต้องมีการวางแผน มีการบริหารจัดการ เพื่อการทำงานที่เป็นขั้นเป็นตอน มีแนวทางที่ชัดเจน การจัดการงานที่เป็นแนวทาง จึงก่อกำเนิดขึ้น หรือกล่าวอีกอย่างก็คือ เครื่องมือในการจัดการงาน เรียกว่า การบริหาร การบริหารจัดการที่ดีต้องเป็นไปเพื่อความสันติสุขของคนในวัด กล่าวคือทุกคนอยู่ร่วมกันได้อย่างผาสุก ไม่ขัดแย้ง อยู่ร่วมกันอย่างปรองดอง มีสันติสุขสันติภาพอยู่ในใจของทุกคน เพราะว่าการบริหารเป็นกระบวนการทางสังคม คือ อาศัยกลุ่มคนที่รวมกันทำงานเพื่อบรรลุเป้าหมายของวัด ผู้บริหารจะต้องรับผิดชอบให้สำเร็จโดยอาศัยความร่วมมือของบุคคลอื่น มิฉะนั้นจะทำงานไม่สำเร็จ ผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จจะต้องมีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่ดี มีความเป็นผู้นำ ทำงานเป็นทีมได้ สามารถในการปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสภาพแวดล้อมได้หากมีการเปลี่ยนแปลงในสถานการณ์ และมีความสามารถทำให้งานบรรลุเป้าหมายได้ (เสนาะ ตีเยาว์, 2544 : 1) เป็นกระบวนการที่นำเอาการตัดสินใจและนโยบายไปปฏิบัติ (ติน ปรัชญพฤทธิ์, 2535 : 8) ส่งผลให้วัดประสบผลสำเร็จในการดำเนินงานในด้านต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัดธารน้ำไหล (สวนโมกขพลาราม) ตำบลเลม็ด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นวัดที่ดำเนินการกิจกรรมเพื่อสาธารณประโยชน์ที่มีชื่อเสียงทั้งในไทยและต่างประเทศ เป็นองค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไรแห่งหนึ่งในประเทศไทย ซึ่งมีแนวทางในการบริหารจัดการวัดให้เป็นอยู่ร่วมกันตามระบบสังฆะตามหลักทางพระพุทธศาสนา โดยเน้นให้ทุกคนปฏิบัติตามปณิธาน 3 ข้อ คือ

- 1) ให้พุทธศาสนิกชน หรือ ศาสนิกแห่งศาสนาใดก็ตาม
- 2) เข้าถึงความหมายอันลึกซึ้งที่สุดแห่งศาสนาของตน
- 3) ทำความเข้าใจอันดีระหว่างศาสนาดังเพื่อนมนุษย์ให้ออกมาเสียจากวัดถุนิยม

ซึ่งหลักการดังกล่าวเป็นวิธีการนำเสนอรูปแบบในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในรูปแบบใหม่โดยท่านหลวงพ่พุทธทาส หรือ พระธรรมโกศาจารย์ (เงื่อม อินทปญโญ) โดยท่านให้หลักการที่เป็นสำคัญต่อการจัดการวัดให้เกิดความสามัคคี อยู่ร่วมกันอย่างสังฆะ หลักการที่

สำคัญที่สุดในการจัดสร้างสวนโมกข์ คือการให้คนได้ใกล้ชิดกับธรรมชาติมากที่สุด เป็นมิตรกับธรรมชาติมากที่สุด ดังคำปณิธานว่า ที่นี่เราอยากให้คงสภาพธรรมชาติ ให้เพียงแต่เดินไปเดินมา ก็ได้ซึมซาบในธรรมชาติ ให้ธรรมชาติแวดล้อมเราปรุงแต่งความคิดเรา ให้อยู่ในสภาพใกล้ชิดธรรมชาติ เราจะได้ง่าย สะดวกในการที่จะไม่เร่งร้อน...ธรรมชาติที่แวดล้อมจะช่วยให้เราเข้าใจความคิดของพระพุทธเจ้าได้ง่ายขึ้น (ประวัติท่านพุทธทาส, 2542)

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการจัดการวัดธารน้ำไหล (สวนโมกขพลาราม) โดยถอดบทเรียนที่ได้จากศึกษารั้วนี้ นำเสนอเป็นแนวทางในการบริหารจัดการวัด หรือองค์กรต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบริหารจัดการในวัดที่ยังไม่มีรูปแบบการบริหารจัดการที่ชัดเจน สามารถนำแนวทางไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ตามความเหมาะสมต่อไป

2. แนวคิดและหลักการบริหารจัดการ

การบริหาร บางครั้งเรียกว่า การบริหารจัดการ หมายถึง การดำเนินงาน หรือการปฏิบัติงานใดๆ ของหน่วยงานของรัฐ และ/หรือ เจ้าหน้าที่ของรัฐ (ถ้าเป็นหน่วยงานภาคเอกชน หมายถึงของหน่วยงาน และ/หรือ บุคคล) ที่เกี่ยวข้องกับคน สิ่งของและหน่วยงาน โดยครอบคลุมเรื่องต่างๆ เช่น การบริหารนโยบาย (Policy) การบริหารคุณธรรม (Morality) การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) และ การบริหารทรัพยากรมนุษย์ (Staffing) เป็นต้น ซึ่งกระบวนการในเบื้องต้นเป็นการนำ “กระบวนการบริหาร” หรือ “ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญต่อการบริหาร” ที่เรียกว่า แฟ้มส์-โพสคอร์ท (PAMS-POSDCoRB) แต่ละตัวมาเป็นแนวทางในการให้ความหมาย

พร้อมกันนี้ อาจให้ความหมายได้อีกว่า การบริหาร หมายถึง การดำเนินงาน หรือการปฏิบัติงานใดๆ ของหน่วยงานของรัฐ และ/หรือ เจ้าหน้าที่ของรัฐ ที่เกี่ยวข้องกับ คน สิ่งของและหน่วยงาน โดยครอบคลุมเรื่องต่างๆ เช่น (1) การบริหารคน (Man) (2) การบริหารเงิน (Money) (3) การบริหารวัสดุอุปกรณ์ (Material) (4) การบริหารงานทั่วไป (Management) (5) การบริหารการให้บริการประชาชน (Market) (6) การบริหารคุณธรรม (Morality) (7) การบริหารข้อมูลข่าวสาร (Message) (8) การบริหารเวลา (Minute) และ (9) และการบริหารการวัดผล (Measurement) เช่นนี้ เป็นการนำ “ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญต่อการบริหาร” ที่เรียกว่า 9 M แต่ละตัวมาเป็นแนวทางในการให้ความหมาย

การให้ความหมายทั้ง 2 ตัวอย่างที่ผ่านมานี้ เป็นการนำหลักวิชาการด้านการบริหาร คือ “กระบวนการบริหาร” และ “ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญต่อการบริหาร” มาใช้เป็นแนวทางหรือกรอบแนวคิดในการให้ความหมายซึ่งน่าจะมีส่วนทำให้การให้ความหมายคำว่าบริหารเช่นนี้ ครอบคลุมเนื้อหาสาระสำคัญที่เกี่ยวกับการบริหาร ชัดเจน เข้าใจได้ง่าย เป็นวิชาการ และมีกรอบแนวคิดด้วย นอกจากนี้ 2 ตัวอย่างนี้แล้ว ยังอาจนำปัจจัยอื่นมาใช้เป็นแนวทางในการให้ความหมายได้อีก เป็นต้นว่า 3M ซึ่งประกอบด้วย การบริหารคน (Man) การบริหารเงิน (Money) และการบริหารงานทั่วไป (Management) และ 5 ป ซึ่งประกอบด้วย ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ประหยัด ประสานงาน และประชาสัมพันธ์

3. หลักการบริหารจัดการตามหลักสัปายะ 7

“สัปายะ” หมายถึง มีประโยชน์ก่อให้เกิดความเจริญ เป็นธรรมที่มีอุปการะต่อการศึกษาและปฏิบัติ (อง.สตตก.อ. 3/38/179) หมายถึง ธรรมอันเป็นที่สบาย 7 อย่าง (พระพุทธโฆษาจารย์, 2548 : 220) สิ่งทีสบาย สภาพเอื้อ สิ่งทีเกื้อกูล สิ่งทีเอื้อต่อการอยู่ดีและการทีจะพัฒนาชีวิต สิ่งทีเหมาะสมกัน อันเกื้อหนุนในการเจริญภาวนาให้ได้ผลดี ช่วยให้สมาธิตั้งมั่นไม่เสื่อมถอย (พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ. ปยุตโต, 2551 : 209-210)

พระราชาธณมณี (ชัยวัฒน์ ปณฺณาสิริ) (2538 : 9) ได้กล่าวเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์และงานพระศาสนาในด้านต่างๆ ของวัดแบ่งได้ 3 เรื่องคือ การบูรณะและพัฒนาวัด การก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะ และ การดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัด นอกจากนั้นยังได้กล่าวอีกว่าการบริหารงานสาธารณูปการของเจ้าอาวาสหรือวัดตามพระธรรมวินัยควรให้เกิดความสงบสุข สัปายะ 4 อย่างคือ

1. อาวาสสัปายะ ที่อยู่เป็นสุขสบายคือทำให้วัดเป็นอารามเป็นที่ร่มรื่นร่มเย็นเป็นรมณีสถานเจริญตาสบายใจแก่ผู้พบเห็นเป็นศูนย์กลางของชุมชนทั้งด้านวัตถุและจิตใจ
2. อาหารสัปายะ อาหารเป็นที่สบายตาตามปกติเมื่อมีทีอยู่แล้วต้องคำนึงถึงการกินอาหารการจัดสวัสดิการเรื่องอาหาร
3. บุคคลสัปายะ บุคคลเป็นที่สบายเรื่องของบุคคลภายในวัดหรือบุคคลทีเกี่ยวข้องกัวัดคนวัดแบ่งออกเป็น 4 ประเภทคือภิกษุสงฆ์สามเณรอุบาสกอุบาสิกาและเด็กวัด
4. ธรรมสัปายะ ธรรมทีเป็นสบายจุดมุ่งหมายหลักของวัดคือเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมเป็นที่แสดงพระธรรมเทศนา หรือการกล่าวบรรยายธรรมแก่พุทธศาสนิกชนตามหมวดธรรมต่างๆ

สรุปการจัดการวัดด้วยหลักสัปปายะนั้นหมายถึงการสร้างสภาพแวดล้อมที่เกื้อหนุนสิ่งสถานที่หรือบุคคลซึ่งเป็นที่สบายเหมาะกันเกื้อกูลโดยเฉพาะที่ช่วยเกื้อหนุนการบำเพ็ญและประทับประกอบรักษาสติปัญญา 7 อย่างคือ อาวาส ที่อยู่โคจร ที่บิณฑบาต หรือแหล่งอาหาร ภัตตาคารที่ส่งเสริมการปฏิบัติบุคคลผู้ที่อยู่ใกล้แล้วจิตผ่องใสสงบมั่นคง โภชนะอาหาร อุตุอุณหภูมิและสภาพแวดล้อม อิริยาบถเพื่อให้องค์กรเกิดความสงบและสันติสุข

4. การบริหารจัดการวัดธารน้ำไหล (สวนโมกขพลาราม) ตามหลักสัปปายะ 7

วัดธารน้ำไหล (สวนโมกขพลาราม) ตั้งอยู่เลขที่ 68 หมู่ 6 ตำบลเลม็ด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นที่รู้จักกันทั่วไปในฐานะเป็นองค์กรที่มีบทบาทอย่างมากในการเผยแผ่พุทธธรรมตั้งแต่พุทธศักราช 2475 จนถึงปัจจุบัน โดยมีพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาส อินทปัญโญ) ซึ่งเป็นผู้ก่อตั้งและเป็นผู้ดำเนินการนำหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาเผยแผ่จนสามารถเผยแผ่พุทธธรรมได้อย่างกว้างขวางทั้งภายในและต่างประเทศ ทั้งในช่วงที่พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาส อินทปัญโญ) ยังมีชีวิตอยู่และช่วงที่ท่านมรณภาพไปแล้ว จนกระทั่งถึงปัจจุบันสำนักนี้ก็ยังมีบทบาทสำคัญต่อการเผยแผ่พุทธธรรมอยู่

วัดธารน้ำไหล มีหลักการสร้างวัดเพื่อให้คนได้เข้าถึงธรรมะ ธรรมะที่เป็นธรรมชาติสากลไม่เลือกชาติศาสนาไหน ทุกคนทุกศาสนาสามารถเข้าถึงได้ สวนโมกข์จึงได้ชื่อว่าเป็นแดนธรรม ที่มีคำอธิบายว่า

สวน ที่จิตพักเพื่อมรรคผล

โมกข์ เครื่องพ้อกิเลสผอง

แดน แห่งพุทธทาสครอง

ธรรม ทั้งผองแสดงล้วนแก่นจริง

วัดธารน้ำไหลยังมีการบริหารจัดการตามหลักธรรมวินัย คือ หลักไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา สภาพโดยทั่วไปจึงมีลักษณะ 3 ส. คือ สะอาด สว่าง สงบ และที่สำคัญการนำเอาหลักสัปปายะมาช่วยเกื้อหนุน เกื้อกูล และส่งเสริมในการบริหารจัดการวัดให้น่าอยู่ เป็นที่เกิดศรัทธาของญาติโยม ทำให้การเป็นอยู่ร่วมกันเพื่อฝึกฝนพัฒนาดตนเองของพุทธบริษัท 4 เกิดความผาสุกร่วมเย็นตามแนวทางของหลวงปู่พุทธทาสที่วางเอาไว้อย่างดี

5. วิเคราะห์การบริหารจัดการวัดธารน้ำไหล (สวนโมกขพลาราม) ตามหลักสัปปายะ 7

จากการได้ใช้หลักทฤษฎี SWOT Analysis วิเคราะห์การบริหารจัดการวัดธารน้ำไหล (สวนโมกขพลาราม) ตามหลักสัปปายะ 7 ทำให้ทราบจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส ปัญหาและอุปสรรค ในด้านสัปปายะทั้ง 7 ของวัด โดยทางวัดได้ให้ความสำคัญและเห็นด้วยกับแนวคิดการบริหารจัดการวัดตามหลักสัปปายะ 7 ทั้งนี้ทางวัดได้ดำเนินการทั้ง 7 แนวทาง กล่าวคือ

- 1) ด้านอาวาส วัดได้เน้นสร้างเสนาสนะที่แผ่ไปด้วยปริศนาธรรม มีรูปภาพ เป็นต้น
- 2) ด้านโคจร วัดอยู่ติดกับถนนสายหลักของภาคใต้คือถนนสายเอเชีย การสัญจรไปมาจึงสะดวกสบาย มีหลายช่องทางในการเดินทางมาถึงวัด
- 3) ด้านบุคคล วัดมีต้นแบบที่ดีได้แก่มีหลวงพ่พุทททาสเป็นผู้นำในการพัฒนาตนเองให้เข้าถึงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา
- 4) ด้านการพูดคุย วัดยึดหลักการพูดน้อยๆ ปฏิบัติเยอะๆ และมีการเผยแพร่ธรรมะอย่างกว้างขวางหลายรูปแบบ มีเสียงและหนังสือ เป็นต้น
- 5) ด้านอาหาร วัดมีโรงครัวที่จัดการเรื่องอาหาร ไม่มีการจัดทำอาหารพิเศษเพื่อบุคคลใดบุคคลหนึ่ง เพื่อเป็นการไม่ยึดติดในอาหาร
- 6) ด้านสภาพอากาศ วัดมีลักษณะอากาศไม่ร้อนมาก ไม่หนาวมาก เหมาะสมแก่นักปฏิบัติ
- 7) ด้านอิริยาบถ วัดมีที่สำหรับปฏิบัติธรรมเฉพาะและยึดผู้ปฏิบัติเป็นสำคัญเน้นเรื่อง การเป็นอยู่แบบธรรมชาติ ตามความเหมาะสมของแต่ละบุคคล

ดังนั้น จึงยืนยันได้ว่าวัดที่ประสบความสำเร็จ เป็นที่ศรัทธาของญาติโยม จะต้องดำเนินการบริหารจัดการให้ครบทั้ง 7 แนวทาง แต่ทั้งนี้ทางวัดก็ยังต้องพัฒนาดำเนินการต่อไปตามหลักสัปปายะ 7 อย่างต่อเนื่อง เนื่องจากสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ทางวัดจึงจำเป็นต้องพัฒนาแก้ไขอยู่เสมอเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในแนวทางที่เหมาะสมต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสอดคล้องกับการนำเสนอของพระมหาดไทย อุปาทมโน และ อำนาจ บัณฑิต (2558 : 40) ที่นำเสนอไว้ว่า “การนำพาองค์กรให้ประสบผลสำเร็จหรือเป็นไปเพื่อความความสันติสุขในองค์กร ต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ส่วน ได้แก่ ผู้นำ ผู้ตาม และการจัดการ ในด้านของผู้นำต้องมีธรรมะในการบริหารตน บริหารคน บริหารงาน ในด้านผู้ตามก็ต้องมีธรรมะในการทำหน้าที่ของตนเอง ในด้านการจัดการก็ต้องมีการจัดการเป็นไปใน

ทิศทางที่ถูกต้อง ชัดเจน มีแนวปฏิบัติหรือเป้าหมายเดียวกันนั่นเอง เมื่อทั้งสามส่วนประกอบกันอย่างพร้อมเพรียงองค์การก็เกิดความสันติสุข สังคมประเทศชาติและโลกก็เกิดสันติสุขตามลำดับ” นอกจากนี้ยังสามารถสร้างความศรัทธาให้กับประชาชนที่เข้ามาทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา มีศาสนทายาทในการเผยแผ่คำสอนทางพระพุทธศาสนา สอดคล้องกับการนำเสนอของพระครูวิสุทธิธานันทคุณ (สุรศักดิ์ วิสุทธิจาโร) (2558) ที่นำเสนอไว้ว่า “ความศรัทธาของพุทธศาสนิกชน การร่วมกันทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา การมีศาสนทายาทเพื่อสืบทอดคำสอนทางพระพุทธศาสนา และการนำหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน”

การบริหารจัดการวัดตามแนวทางสัปายะดังกล่าวได้ช่วยให้วัดธารน้ำไหล (สวนโมกขพลาราม) ได้กลายเป็นวัดที่ผู้คนส่วนมากชื่นชอบศรัทธา ผลสะท้อนดังกล่าวได้เป็นเครื่องยืนยันว่า หลักสัปายะเป็นหลักการที่วัดทุกวัดจะต้องดำเนินการให้ครบทั้ง 7 ข้อ พร้อมทั้งจะต้องทำการปรับปรุงแก้ไขอย่างต่อเนื่องอยู่เสมอ ทั้งนี้เพราะว่าสภาพสังคม การเมืองและเศรษฐกิจได้มีการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว วัดจึงจำเป็นต้องตั้งรับให้ทันต่อสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น

6. แนวทางการบริหารจัดการวัดสันติสุขตามหลักสัปายะ 7

จากศึกษาการบริหารจัดการวัดของวัดธารน้ำไหล (สวนโมกขพลาราม) ผู้วิจัยได้ถอดบทเรียนเพื่อเสนอเป็นแนวทางในการบริหารจัดการวัดอย่างสันติสุขตามหลักสัปายะ 7 อันจะเป็นหลักการหรือแนวคิดที่เป็นมาตรฐานให้กับวัดอื่นๆ และสามารถนำไปพิจารณาเพื่อการประยุกต์ใช้ตามความเหมาะสม โดยมีแนวทาง ดังต่อไปนี้

1. ด้านอาคารสถานที่ (อวาสสัปายะ) ควรมีแนวทางการดำเนินการ กล่าวคือ

1) การวางแผน เช่น ควรมีการวางแผนในการสร้างอาคารสถานที่ มีการจัดระบบผังผัง มีการแบ่งโซนพื้นที่เป็นส่วน เป็นต้น 2) การควบคุมดูแลและสั่งการ เช่น ควรมีระบบทะเบียนทรัพย์สินหรือเอกสารเกี่ยวกับอาคารสถานที่เพื่อเป็นข้อมูลแก่ผู้สนใจ เป็นต้น 3) ด้านเป้าหมายและความคุ้มค่า เช่น ควรมุ่งเน้นการใช้เสนาสนะหรืออาคารสถานที่เป็นไปเพื่อการปฏิบัติธรรมหรือเผยแผ่ธรรม ควรให้ความสำคัญต่ออาคารและสถานที่ที่มีความสะอาด สงบ ร่มรื่น และสวยงามด้วยธรรมชาติ พร้อมทั้งไม่เป็นที่หมักหมมของวัสดุเหลือใช้ หรือขยะต่างๆ เศษขยะมูลฝอยควรให้มีให้น้อยที่สุด เป็นต้น

2. ด้านการบริหารจัดการการสัญจรทั้งภายในและภายนอกวัด (โคจรสัปายะ)

ควรมีแนวทางการดำเนินการ ดังต่อไปนี้

1) การวางแผน เช่น การสร้างวัดควรเลือกสถานที่ที่สะดวกแก่การเดินทางของผู้ปฏิบัติธรรม อยู่ใกล้ๆ ถนนสายหลัก ซึ่งมีหลายวิธีหลายช่องทางที่จะเดินทางมาวัดได้อย่างสะดวก เช่น ใกล้สถานีรถไฟ รถทัวร์ เครื่องบิน และ รถส่วนตัว เป็นต้น

2) การควบคุมดูแลและสั่งการ เช่น ควรจัดเจ้าหน้าที่รับผิดชอบในการต้อนรับผู้เดินทางมาสู่วัด ตลอดถึงคอยให้ข้อมูลข่าวสารภายในวัด เช่น เรื่องขอบเขตขนาดพื้นที่ แผนภูมิ แผนผังสถานที่ภายในวัด ตลอดถึงคอยอธิบายกฎระเบียบข้อห้ามในการเดินทางตามจุดต่างๆ ภายในวัด เป็นต้น

3) ด้านเป้าหมายและความคุ้มค่า เช่น ควรมีการเน้นทางเดินเท้าภายในวัดที่ไม่ลื่นลื่นและสะอาด ร่มรื่น เป็นธรรมชาติ เดินไปมาได้อย่างสะดวก พร้อมทั้งเน้นความปลอดภัยจากงูหรือสัตว์อันตรายต่างๆ เป็นต้น

3. ด้านการบริหารจัดการด้านการเผยแผ่ธรรม (ภัสสะสัปายะ) ควรมีแนวทางการดำเนินการ ดังต่อไปนี้

1) การวางแผน เช่น ควรมีการวางแผนตารางวันเวลาในการปฏิบัติธรรม ตลอดถึงจำนวนของผู้เข้าปฏิบัติธรรม ซึ่งต้องสอดคล้องกับความสามารถของทางวัดที่จะให้การอบรมส่วนหนึ่งก็เพื่อจะได้จัดการบรรยายหรืออบรมได้อย่างทั่วถึงกัน ควรมีการวางกฎกติกา หลักการหรือทิศทาง และรูปแบบการเทศน์ การบรรยายที่ได้มาตรฐานเดียวกัน กล่าวคือ การทำแผนโครงการการอบรมบุคลากรหรือเจ้าหน้าที่ด้านการเผยแผ่หรือการบรรยาย เป็นต้น

2) การควบคุมดูแลและสั่งการ เช่น ควรแต่งตั้งคณะกรรมการตรวจสอบความถูกต้องในรูปแบบของการเผยแผ่ตลอดถึงควรนำเทคโนโลยีหรือสื่อการสอนปรับประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ที่สุด

3) ด้านเป้าหมายและความคุ้มค่า เช่น ควรเน้นการปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพ พร้อมๆ กับการสื่อสารด้านการพูดคุย เป็นต้น

4. ด้านการบริหารจัดการด้านบุคลากร (บุคคลสัปายะ) ควรมีแนวทางการดำเนินการ ดังต่อไปนี้

1) การวางแผน เช่น ควรสร้างอุดมการณ์และปณิธานต่อพระภิกษุสามเณรรุ่นใหม่ให้มีศรัทธาแน่นตั้งมั่นในธรรมวินัย ผู้รับสนองงานเป็นเจ้าอาวาสรูปต่อไป ควรมีอุดมการณ์ทัศนคติ มีแนวทางที่สอดคล้องและพัฒนาไปตามแบบแผนที่ได้วางไว้ เป็นต้น

2) การควบคุมดูแลและสั่งการ เช่น เจ้าอาวาสคือผู้นำจะต้องนำด้วยการปฏิบัติให้ดูก่อน ควรสร้างบุคลากรให้มีความเสียสละทำงานอุทิศตนเพื่อพระศาสนา และรู้หน้าที่ ควรสร้างบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถ มีศักยภาพและทักษะประสบการณ์หรือส่งเสริมด้านการศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรม ควรมีการกำหนดกติกาที่ทุกคนเห็นพ้องตรงกันที่จะประพฤติปฏิบัติ เพื่อให้เป็นรูปแบบเดียวกัน เป็นต้น

3) ด้านเป้าหมายและความคุ้มค่า เช่น มุ่งสร้างบุคลากรเจ้าหน้าที่เป็นบุคคลต้นแบบทางด้านผู้นำทางศาสนา เป็นต้น

5. ด้านการบริหารจัดการด้านอาหาร (โภชนาสัปายะ) ควรมีแนวทางการดำเนินการ ดังต่อไปนี้

1) การวางแผน เช่น ควรสรรหาหรือหมุนเวียนรูปแบบอาหารที่มีรสชาติที่เกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรมตามหลักโภชนาการคือครบห้าหมู่ สะอาดถูกสุขอนามัย เรียบง่าย ประหยัดพอประมาณ เป็นต้น

2) การควบคุมดูแลและสั่งการ เช่น ควรมีจัดการเศษอาหารและขยะ อย่างเป็นระบบถูกต้องตามหลักสุขลักษณะ เป็นต้น

3) ด้านเป้าหมายและความคุ้มค่า เช่น ควรจัดให้มีการฉันทพร้อมกัน เลิกพร้อมกันเพื่อความสามัคคี และความเรียบร้อย ควรสร้างศรัทธาอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ญาติโยมได้เลื่อมใสศรัทธาและอุปถัมภ์อาหารและปัจจัยต่างๆ เป็นต้น

6. ด้านการบริหารจัดการด้านอากาศและสภาพแวดล้อม (อุตุสัปายะ) ควรมีแนวทางการดำเนินการ ดังต่อไปนี้

1) การวางแผน เช่น ควรบริหารจัดการวัดให้เป็นธรรมชาติที่สุด เช่น มีต้นไม้ แม่น้ำ เป็นต้น เพื่อช่วยสร้างอากาศที่ดีให้กับวัด ควรสร้างวัดในที่ที่ไม่หนาว ไม่ร้อน เกินไป เพื่อให้สภาพร่างกายไม่เจ็บป่วย เป็นต้น

2) การควบคุมดูแลและสั่งการ เช่น ควรจะมีวิธีเตรียมการป้องกันก่อนที่จะถึงฤดูฝนในแต่ละปี เช่น สร้างเสนาสนะให้มั่นคงแข็งแรงค้ำแดดค้ำฝนได้เป็นอย่างดี รักษาสุขภาพให้แข็งแรงอยู่เสมอ เป็นต้น ควรดูแลความสะอาดด้านสิ่งแวดล้อม มีการกำจัดสิ่งปฏิกูล หรือ ขยะอยู่บ่อยครั้ง เป็นต้น

3) ด้านเป้าหมายและความคุ้มค่า เช่น ควรแนะนำให้ผู้อาศัยหรือผู้เข้ามาที่วัด รู้จักบริหารร่างกายให้แข็งแรง รู้จักอาหาร อากาศที่เหมาะสมแก่ตน ผู้ปฏิบัติธรรมควรตระเตรียม

ผ้าห่ม เครื่องนุ่งห่มให้สอดคล้องกับฤดูกาล หรือพกพาบางส่วนตัว หรือ ยากันยุงมาด้วย หรือ ทางสำนักงานกลางควรมีเอาไว้ให้บริการอย่างเพียงพอ เป็นต้น

7. ด้านการบริหารจัดการด้านกิจกรรมและโครงการ (อิริยาบถสัปบายะ) ควรมี
แนวทางการดำเนินการ ดังต่อไปนี้

1) การวางแผน เช่น ควรมีกิจกรรมหรือโครงการที่เป็นไปแบบสังฆะสามัคคี ควรมีกิจกรรมหรือโครงการที่สอดคล้องหรือส่งเสริมตามหลักของพระธรรมวินัย เป็นต้น

2) การควบคุมดูแลและสั่งการ เช่น ควรจัดให้มีการจัดอบรมสำหรับชาวไทยมีรูปแบบการจัดเน้นคุณภาพ ไม่เอาปริมาณ รับจำนวนจำกัด สำหรับชาวต่างชาติ ควรให้มีการฝึกอบรมด้านปริยัติอย่างเพียงพอ ด้านปฏิบัติพอเป็นแนวทาง เพื่อให้ไปทำต่อหลังการอบรม เป็นต้น

3) ด้านเป้าหมายและความคุ้มค่า เช่น คนพลุกพล่านมีเสียงดัง ควรให้พระภิกษุสามเณรนำพาผู้ที่เข้ามาจากที่ต่างๆ กลุ่มต่างๆ เดินชมวัดและอธิบาย เพื่อให้คนเหล่านั้นได้ฟังมากกว่าพูด เพื่อเสริมสร้างเพิ่มเติมสติปัญญา ควรอำนวยความสะดวกให้กับบุคคลที่ไม่สะดวกในการปฏิบัติตาม โดยให้สมควรแต่ไม่ให้เกินพอดี เช่น คนที่นั่งลำบากให้ใช้ยื่นหรือเดินแทน คนที่ยืนลำบากก็ให้นั่งในท่าที่สบาย เป็นต้น

จากการนำเสนอเบื้องต้นสามารถสรุปได้ว่า แนวทางการบริหารจัดการวัดสันติสุขตามหลักสัปบายะ 7 นี้ สามารถสร้างองค์กรให้เกิดความสันติสุขได้ เพราะมีความเชื่อมโยงกันในด้านต่างๆอย่างเหมาะสม เป็นการบริหารจัดการที่เน้นความสงบสุขภายนอกนำไปสู่ภายในครอบคลุมทุกมิติ สอดคล้องกับการนำเสนอของสุวิบูลย์ จารุญศิริ (2557 : 70) ที่นำเสนอไว้ว่า “การอุปถัมภ์คุ้มครองพระพุทธศาสนา ต้องครอบคลุมทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านศาสนธรรม ด้านศาสนบุคคล ด้านศาสนสถาน ด้านศาสนวัตถุ และด้านศาสนพิธี โดยอาศัยความร่วมมือประสานงานของศาสนบุคคลในการเน้นการเชิดชูศาสนธรรมเป็นหลัก มีการส่งเสริมสนับสนุนต่อศาสนสถาน ศาสนวัตถุและศาสนพิธี ซึ่งต้องมีการกำหนดกฎหมายและให้นโยบายโดยรัฐ ส่วนองค์กรสงฆ์ให้ยึดหลักพระธรรมวินัยพร้อมด้วยกฎหมายบ้านเมืองอย่างสอดคล้องกัน ในส่วนของประชาชนชาวพุทธต้องศึกษาธรรมะให้เข้าใจและสามารถเข้าถึงเป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนาได้ตามความสามารถของตน” หรือที่เตชา กัปโก (2557 : 93) ได้นำเสนอไว้ว่า “ลักษณะเฉพาะของชาวพุทธคือการรู้จักปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม ซึ่งได้ถือปฏิบัติกันมาตั้งแต่อดีตจนกระทั่งถึงปัจจุบัน พระพุทธศาสนาในประเทศไทยจึงเกิดความมั่นคงและสงบสุขจนกลายเป็นวัฒนธรรมของชาวพุทธไทย ส่งผลให้ประชาชนสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข”

7. สรุป

จากการวิเคราะห์การบริหารจัดการวัดธารน้ำไหล (สวนโมกขพลาราม) ตามหลักสัปปายะ 7 ทำให้ทราบแนวทางการบริหารจัดการวัดสันติสุข ซึ่งควรประกอบไปด้วยหลักสัปปายะ 7 เช่น ด้านอาวาส ควรมีกรอบแนวคิดและทิศทางในการก่อสร้าง ด้านโคจร ควรบริหารจัดการวัดให้ตั้งอยู่ในทำเลที่สะดวกแก่การเข้าถึง ด้านภัสสะ ควรมีการพูดคุย สนทนา ปราศรัยหรือเผยแพร่ธรรมะพอเหมาะ เน้นการปฏิบัติมากกว่าการพูดคุย ด้านบุคคล มีปฏิปทา อาจารย์วัตรตรงตามนำเคารพศรัทธานำเข้าใกล้พูดคุยสนทนาธรรมะ ด้านโภชนะ เครื่องบริโภค ถูกกายถูกใจเกื้อกูลต่อสุขภาพเหมาะสำหรับผู้ปฏิบัติธรรม ด้านอุตุ สภาพะดินฟ้าอากาศเหมาะสม และ ด้านอิริยาบถ กิจกรรมการปฏิบัติธรรมหรือการเป็นอยู่มีความเหมาะสม การบริหารจัดการวัดตามแนวทางสัปปายะดังกล่าวได้ช่วยให้วัดธารน้ำไหล (สวนโมกขพลาราม) ได้กลายเป็นวัดที่ผู้คนส่วนมากรู้จักและคุ้นเคยเป็นอย่างดี ผลสะท้อนดังกล่าวได้เป็นเครื่องยืนยันว่าหลักสัปปายะเป็นหลักการที่เกิดสันติสุขภายในวัด ควรที่วัดทุกวัดจะต้องดำเนินการให้ครบทั้ง 7 ข้อ พร้อมทั้งจะต้องทำการปรับปรุงแก้ไขอย่างต่อเนื่องอยู่เสมอ ทั้งนี้เพราะว่าสภาพสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ ได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว วัดจึงจำเป็นต้องตั้งรับให้ทันต่อสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น ทั้งนี้ ควรบริหารจัดการวัดโดยมีการวางแผน การควบคุมดูแลและการสั่งการ และมีการกำหนดเป้าหมายและความคุ้มค่า พร้อมกับการศึกษาเหตุปัจจัยด้านอื่นๆ เพื่อเสริมสร้างการจัดการวัดให้เกิดสันติสุขต่อไป

8. ข้อเสนอแนะ

ผลจากการวิจัยสามารถนำไปเป็นแนวทางในการบริหารจัดการวัด ผู้วิจัยจึงขอเสนอในประเด็นดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) แนวทางการจัดการวัดสันติสุขตามหลักสัปปายะ 7 ในงานวิจัยนี้จะเป็นกรณีศึกษาวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส ปัญหาและอุปสรรค ของการจัดการวัดธารน้ำไหล (สวนโมกขพลาราม) เป็นแนวทางที่สามารถนำมาปรับใช้ได้กับการบริหารจัดการวัดหรือองค์กร

2) สำหรับการนำไปใช้นั้น ผู้วิจัยได้เสนอแนะให้ลำดับแรกวัดต้องสำรวจวิเคราะห์บริบทขององค์กรให้รอบด้านในเรื่องของสัปปายะทั้ง 7 นำมาแยกกลุ่มของบริบทที่ได้ โดยแยก

ตามทฤษฎี SWOT Analysis ได้แก่ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส ปัญหาและอุปสรรค เพื่อจะได้ทราบแนวทางในการพัฒนาองค์กรของตนเอง

3) ผู้นำในองค์กรควรมีการกำหนดนโยบายการบริหารจัดการวัด โดยมีการวางแผนควบคุม สั่งการ และการกำหนดเป้าหมายและความคุ้มค่า ในการบริหารจัดการและพัฒนาองค์กรอย่างเป็นรูปธรรม

4) ควรนำผลการวิจัยครั้งนี้ไปศึกษาและปรับประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการวัดหรือองค์กรของตนเองให้เกิดสันติสุข ทั้งนี้ ควรเริ่มต้นศึกษาดูงานที่วัดธารน้ำไหล (สวนโมกขพลาราม) เพื่อเป็นแนวทางในการนำไปปรับใช้ให้เข้ากับบริบทของวัดหรือองค์กรอย่างสันติสุข

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรวิจัยต่อเรื่อง “การประยุกต์ใช้แนวทางการจัดการวัดสันติสุข : สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด...” เพราะว่าการวิจัยครั้งนี้วิจัยเฉพาะวัดธารน้ำไหลเท่านั้น ควรขยายผลไปยังวัดหรือสำนักต่างๆ

2) ควรวิจัยต่อเรื่อง “สัปปายะ 7 กับการพัฒนาบุคลิกภาพของบุคคล” เพราะสัปปายะ 7 สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาบุคลิกภาพของบุคคลได้

บรรณานุกรม

- กรมการศาสนา. (2542). **คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติกฎระเบียบและคำสั่งของคณะสงฆ์**. กรุงเทพมหานคร: กองแผนงาน.
- คณะกรรมการวิจัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง สาขาวิทยบริการเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดกาญจนบุรี. (2553). **แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรมหาวิทยาลัยรามคำแหง สาขาวิทยบริการเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดกาญจนบุรี**. รายงานผลการวิจัย. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- จันทราณี สงวนนาม. (2536). **เอกสารประกอบการสอนบรรยายหลักสูตรผู้บริหารสถานศึกษาระดับสูง**. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.พ.
- เดชา กัปโก. (2557). วัฒนธรรมชาวพุทธในสังคมไทย : สังคมสงบสุขและสามัคคี. **วารสารมจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**. 3 (3), 92-119.
- ติน ปรัชญพาทย์. (2535). **ศัพท์รัฐประศาสนศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระครูวิสุทธิธานันท์คุณ (สุรศักดิ์ วิสุทธิธาดาโร). (2558). ยุทธศาสตร์ในการบริหารจัดการวัดเพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา. **วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร**. 3 (1), 77-86.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2554). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: เอส อาร์ พรินติ้งแมสโปรดักส์.
- _____. (2554). **พุทธธรรม**. (พิมพ์ครั้งที่ 17). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาของธรรมสภา.
- พระพุทธโฆสาจารย์. (2548). **คัมภีร์วิสุทธิมรรค**. แปลและเรียบเรียงโดย สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร). (พิมพ์ครั้งที่ 6). Taiwan: The Corporate body of the Buddha Educational Foundation.
- พระมหาดินัย อุปาทมโน (ศรีจันทร์) และ อำนาจ บัวศิริ. (2558). รูปแบบการบริหารจัดการองค์กรสันติสุข : ศึกษากรณีวัดปัญญานันทาราม อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี. **วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร**. 3 (1), 17-26.

พระราชรัตนมูณี (ชัยวัฒน์ ปณณาสิริ). (2538). **การจัดสาธารณูปการและสาธารณะสงเคราะห์ของวัด**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สุวิบูลย์ จำรูญศิริ. (2557). แนวทางการอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาในประเทศไทย. **วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์**. 10 (3), 70-89.

เสนาะ ตีเยาว์. (2544). **หลักการบริหาร**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

Busakorn Wattanabut. (2558). Happy Work Place and Quality Of Life. **Journal of MCU Social Science Review**. 4 (1), 65-77.

Ernest Dale. (1973). **Management : Theory and practice**. New York: McGraw Hill.

Harold D. Koontz. (1972). **Principle of Management**. New York: McGraw-Hill.